

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av utbildningen på
språkintröduktion vid Västerviks gymnasium
i Västerviks kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Västerviks gymnasium

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av utbildningen på språkintruktionsprogrammet under våren och hösten 2016. Granskningen vid Västerviks gymnasium i Västerviks kommun ingår i detta projekt.

Västerviks gymnasium besöktes den 26-28 april 2016. Ansvariga inspektörer har Marita Bergman och Susanne Bäckstedt varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av utbildningen på språkintruktionsprogrammet i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 41 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en publikation. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen har följt två elevers utbildning vid språkintruktionsprogrammet i denna granskning. Elevnamnen *Ismail* och *Ahmad* i denna rapport är fiktiva och används endast för att underlätta läsningen.

Bakgrundsuppgifter om Västerviks gymnasium

Utbildningen vid Västerviks gymnasium omfattar, förutom språkintruktionsprogrammet följande nationella program; bygg- och anläggningsprogrammet, ekonomiprogrammet, el- och energiprogrammet, estetiska programmet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, industritekniska programmet, naturvetenskapliga programmet, restaurang- och livsmedelsprogrammet, samhällsvetenskapliga programmet och vård- och omsorgsprogrammet samt intruktionsprogrammen; preparandutbildning, yrkesintruktionsprogrammet, språkintruktionsprogrammet och individuellt alternativ. Antalet elever var vid tidpunkten för skolbesöket cirka 960 elever, varav det enligt rektorn är 110

elever som studerar vid språkin introduktionsprogrammet. Antalet elever vid språkin introduktionsprogrammet har från starten på läsåret 2013/14 fram till tillfället för skolbesöket ökat från 30 till 110 elever vid skolenheten. Den största ökningen har skett innevarande läsår, det vill säga 2015/16.

Förutom rektorn finns på skolan en programansvarig för språkin introduktionen.

Resultat

1. Utformas utbildningen så att den är flexibel och anpassas efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, med avseende på studietakt, omfattning och innehåll?

Frågeställning fokuserar på i vilken omfattning huvudmannen, rektorn och skolpersonalen erbjuder eleverna en flexibel utbildning utifrån deras skiftande behov och förutsättningar. Det handlar om huvudmannens plan för utbildningen, kartläggning av elevernas kunskaper, den individuella studieplanen och hur den planen följs upp och omprövas. Forskning och identifierade framgångsfaktorer pekar på vikten av att riktlinjer finns för organisation och mottagande av nyanlända elever såväl som att en inledande bedömning genomförs av elevens kunskaper och erfarenhet. Framgångsfaktorer är också att utbildningen och undervisningen planeras och genomförs utifrån det bedömningen visar om elevens förutsättningar och behov samt att elevens utveckling mot utbildningens mål kontinuerligt utvärderas.¹

Flexibel utbildning

Huvudmannen har inför granskningen redovisat en plan för språkin introduktionsprogrammet "Plan för utbildning" Introduktionsprogrammen Västerviks Gymnasium Läsåret 15/16. Av planen framgår hur huvudmannen organiserar utbildningen för att uppnå flexibilitet och anpassning av utbildningen till elevens studiebakgrund och kunskaper avseende studietakt, omfattning och innehåll. Vidare framgår det av planen att eleverna har en förväntad studietid på 1-4 år men förväntas att slussas vidare till ett annat introduktionsprogram, nationellt program, vuxenutbildning, folkhögskola eller arbetsliv så snart eleverna har förutsättningar för det. Vid intervju med studie- och yrkesvägledare framkommer att *Ismael* och *Ahmad* läser heltid. I planen framkommer även att hu-

¹ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

vudmannen för att kunna anpassa studierna till elevens behov ska kartlägga tidigare skolgång och kunskaper innan elevens studieplan upprättas. Denna kartläggning ska ske i samarbete med tolk. Den enskilde eleven ska som stöd i undervisningen få studiehandledning på sitt modersmål och även stöd från elevhälsan om behov uppstår.

Vid intervju med rektorn för utbildningen framkommer att personalen inte säkert känner till planen för utbildningen, men enligt rektorn genomförs verksamheten ändå i enlighet med denna.

Enligt företrädare för nämnden (vice ordförande) är planen ett resultat av ett påpekande från en tillsyn av Skolinspektionen föregående år och planen revideras varje år. Företrädaren påpekar vikten av att hålla frågorna om nyanlända levande och företrädaren uppger också att frågan ständigt finns på nämndens dagordning.

Kartläggning

Enligt uppgifter som lämnats av huvudmannen före granskningen sker kartläggning i två steg. Först genomförs ett inskrivningssamtal/mottagningssamtal där ansvarig på språkintruktionsprogrammet ställer frågor om elevens bakgrund som rör skolbakgrund, ålder, fritidsintressen, och erfarenhet av arbete. Därefter görs under de två första veckorna på utbildningen tester i svenska, matematik och engelska av elevens kunskaper för att kunna placera eleven i adekvat grupp. Utifrån resultaten från testerna upprättas en individuell studieplan.

I det andra steget kartläggs elevens tidigare kunskaper i den språkgrupp (A1, A2, B1, B2 och C) eleven är placerad i. Specialpedagog besöker gruppen för att se om det finns någon inlärningsproblematik och studie- och yrkesvägledaren har ett inledande samtal med eleven.

Rektorn för Västerviks gymnasium bekräftar att kartläggning av elevernas tidigare skolbakgrund och kunskaper genomförs som huvudmannen beskriver det i begärda dokument. Rektorn uppger också att skolan, i den nuvarande situationen med många nyanlända har två introduktionsgrupper bildats där eleven kan stanna tre veckor upp till två månader. Vidare anger rektorn att det inte varit möjligt att rekrytera utbildade lärare i de ämnen (svenska, matematik, engelska) som eleverna läser i introduktionsgrupperna. Lärarna som undervisar i introduktionsgrupperna bedömer elevens kunskaper och möjlighet att byta grupp. Lärarna använder sig av olika avstämningsmaterial som exempelvis nationella prov, Sfi-material och olika läromedel för sin bedömning av elevernas kunskapsutveckling. När elevernas kunskaper kartläggs finns alltid tolk tillgänglig, enligt intervjuade lärare.

Enligt ansvariga lärare testas alla elevers kunskaper i respektive ämne om eleven har betyg från sitt hemland vilket möjliggör att undervisningen, enligt lärarna, kan läggas på en för eleven adekvat nivå.

Vad gäller kartläggningen av de intervjuade elevernas kunskaper och behov har ansvarig programrektor och lärare i svenska som andraspråk, kommit överens med eleven om vilka ämnen som eleven ska läsa. Detta gäller för *Is-mail*.

För *Ahmad* har det första samtalet gett en god vägledning för vilka ämnen och i vilken omfattning som *Ahmad*s utbildning ska innehålla.

Förkunskaper och behov

Av dokumentgranskning utförd av Skolinspektionen framgår att individuella studieplaner för elever som börjar på språkintruktionsprogrammet vid Västerviks gymnasium upprättas av lärare och elev tillsammans. Av studieplanen framgår vilka ämnen som eleven läser samt under vilken tid kurserna pågår.

För båda av de intervjuade eleverna är de individuella studieplanerna inte kända. I intervju med lärare framkommer att studieplanen inte är ett dokument som används i diskussion om elevens studier. Studieplanen används vanligtvis på språkintruktionsprogrammet vid samtal med studie- och yrkesvägledaren. Enligt rektorn har dessa samtal inte hunnits med i önskad utsträckning detta läsår.

Enligt studie- och yrkesvägledare och samordnare för arbetsplatsförlagd tid (APT) läser alla elever samma ämnen under de två första månaderna, fast i olika omfattning. De ämnen som alla läser är svenska som andraspråk, engelska, matematik och så kallad omvärldskunskap som syftar till att ge eleverna en introduktion till det svenska samhället. Enligt lärarna informeras eleven på utvecklingssamtalet om vilka ämnen och i vilken omfattning eleven ska läsa ämnena.

För att motivera eleverna i sina studier har studie- och yrkesvägledare motivationssamtal. Sådana är inte genomförda med de intervjuade eleverna på grund av för stor arbetsbelastning för personalen.

I övrigt arrangerar skolan studiebesök, besök hos olika organisationer i samhället eller praktik för att öka eleverna motivation till studier, enligt rektorn.

De intervjuade eleverna har inte erbjudits praktik vid tiden för granskningen, men för en av eleverna hade beslut tagits att erbjuda eleven praktik.

Uppföljning och utvärdering

Både *Ismail* och *Ahmad* anger i intervju att de inte känner till sin studieplan och det framkommer också att målen för utbildningen inte är klara för eleverna. De svar Skolinspektionen får är "*jag vill studera*".

Lärare anger vid intervju med Skolinspektionen att det finns behov av att studie- och yrkesvägledare formulerar mål för utbildningen tillsammans eleverna.

För närvarande följs elevernas utveckling upp genom kontinuerliga kunskapsuppföljningar uppföljningar i undervisningen. Dessutom har lärarna uppföljningar varje vecka vad gäller praktiska frågor som exempelvis gruppbyten. Elevjournaler skrivs för att dokumentera elevernas utbildning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att utbildningen i inte i alla delar är flexibelt utformad och anpassad efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, avseende studietakt, omfattning och innehåll. Enligt planen för utbildningen ska utbildningen organiseras så att förutsättningar ges eleverna till en flexibel utbildning utifrån elevernas studiebakgrund och behov.

Den plan för utbildning som avser språkintruktionsprogrammet följs inte fullt ut. Den är heller inte känd i verksamheten.

Kartläggningar av elevernas kunskaper görs av ansvariga lärare och ett schema beslutas tillsammans med eleven.

Eleverna har individuella studieplaner i vilka det går att utläsa vilka ämnen de läser. Dock behöver uppföljning av studieplanerna genomföras regelbundet där innehållet i studieplanen ändras i riktning med elevens studieväg.

2. Får eleverna studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval?

Frågeställning fokuserar på om eleverna får studie- och yrkesvägledning av skolpersonalen som en integrerad del av deras utbildning, så att de får kunskap om och kan göra medvetna och självständiga val om sin studie- och yrkesinriktning. Det handlar alltså om att personalen på skolan ska informera och ge eleverna vägledning inför de val av kurser som erbjuds, om möjligheterna till fortsatta studier i och utanför gymnasieskolan och om framtida yrkesval och att den studie- och yrkesvägledning som elevernas får är en integrerad del av deras utbildning. En del av detta vägledningsarbete handlar också om att ge eleverna stöd i att formulera mål för sina studier. Vidare handlar det om att eleverna ska öka förmåga till studieplanering och att ta ställning till sin studie- och yrkesinriktning. Forskning visar på vikten av ett

nära samarbete med omgivande samhälle för att utveckla utbildningen och dess kvalitet.²

Personal

På Västerviks gymnasium har en studie- och yrkesvägledare 90 procent av sin tjänst avsatt till att stödja elever som går på samtliga introduktionsprogram. Ambitionen har varit att studie- och yrkesvägledaren ska ha ett samtal med varje enskild elev i början av elevens skolgång på skolan. Detta har inte varit möjligt att genomföra på grund av en alltför stor arbetsbelastning, enligt studie- och yrkesvägledaren.

De båda intervjuade eleverna uppger vid intervju att de inte har träffat studie- och yrkesvägledaren.

Vägledning

Enligt rektorn behöver studie- och yrkesvägledningsfunktionen förstärkas. För närvarande är det främst lärarna som hjälper eleverna att planera sina studier och informera dem om möjligheter att välja olika studievägar för sitt framtida liv.

Medvetna och självständiga val

Som tidigare framkommit vid intervju med eleverna har att ingen av dem träffat studie- och yrkesvägledare för vägledning för att kunna göra medvetna och självständiga val om sin studie- och yrkesinriktning.

Integrerad del av utbildningen

Enligt studie- och yrkesvägledaren finns det ingen formell tid och inte heller reell tid att planera samverkan med läraren. Studie- och yrkesvägledaren uppger vidare att denna del bör utvecklas till hösten. Lärarna uppger vid intervju att studie- och yrkesvägledaren deltar i lärarkonferens där elever diskuteras varje torsdag. Vid denna konferens kan det komma upp eventuellt önskemål om praktik. Vidare uppger lärarna att eleverna på eget initiativ kan gå till studie- och yrkesvägledaren om frågor om studieval och framtida yrkesval uppstår.

² Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

Enligt rektorn har studie- och yrkevägare inte i rådande situation hunnit med de uppgifter som ska göras och att funktionen kommer att förstärkas till hösten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna på språkintruktionsprogrammet inte får studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval.

Eleverna vid Västerviks gymnasium har tillgång till studie- och yrkesvägledning. Men en alltför stor arbetsbelastning har fått som konsekvens att eleverna inte får vägledning, så att de får kunskap om och kan göra medvetna och självständiga val om sin studie- och yrkesinriktning. De behöver också mer information om bland annat vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och framtida yrkesval.

Eleverna saknar också en i utbildningen integrerad del av studie- och yrkesvägledning och behov av att utveckla former mellan studie- och yrkesvägledare och lärare för att tillsammans utveckla elevernas studie- och yrkesvägledning.

3. Bedriver elevhälsan ett hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete i nära samarbete med skolans övriga personal?

Frågeställning fokuserar på i vilken grad elevhälsan arbetar hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande, och i detta arbete samverkar med övriga personalgrupper på skolenheten. Tillgången till elevhälsa bedöms på huvudmannanivå. Frågan om hur elevhälsan arbetar gentemot eleverna bedöms på skolenhetsnivå. Forskning och en identifierad framgångsfaktor pekar på vikten av att det finns samsyn i förhållningssätt där all personal tar ett gemensamt ansvar och att de nyanlända eleverna är hela skolans angelägenhet.³

Tillgång

Enligt inskickad redogörelse till Skolinspektionen ingår rektor, studie- och yrkesvägledare, specialpedagog, kurator och skolsköterska i elevhälsoteamet. Uppgifterna bekräftas vid intervju med rektor och förvaltning i samband med granskningen. Teamet träffas varannan vecka. Skolpsykolog finns att tillgå i

³ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

den centrala elevhälsan i kommunen. Vid intervju med representanter för elevhälsan framkommer att tillgången till skolsköterska och kurator inte är tillräckligt och också att kommunens psykolog är hårt belastad. Enligt rektorn och representanter ur elevhälsan ska dessa funktioner förstärkas inför höstterminen.

Hälsofrämjande arbete

Kommunens gymnasiechef uppger att samarbetet mellan elevhälsan och lärarna bör utvecklas för att stärka det förebyggande arbetet och även stärka kommunikationen dem emellan.

Vid intervju med elevhälsan framkommer det att hälsobesök erbjuds men att dessa inte är obligatoriska. Vidare framkommer att programansvarig visar eleven var elevhälsan finns vid inskrivningssamtalet. Skolsköterskan anger dock vid intervjun att det inte finns tid att genomföra hälsobesök med alla nyanlända eftersom skolsköterskans tid inte räcker till. Vid intervju med rektorn framkommer att en nyanställning av ytterligare en skolsköterska är planerad till hösten 2016. Vid intervju med gymnasiechef bekräftas bilden av ett ökat behov av elevhälsa vid språkintruktionsprogrammet, då bland annat av skolsköterska.

Lärarna anger även att de saknar handledning från elevhälsan i frågor där de saknar kompetens i som exempelvis kunskap om hur de kan hantera olika trauman.

Förebyggande arbete

Rektorn framhåller vid intervju att det förebyggande och hälsofrämjande arbetet utgår från skolans likabehandlingsplan och att denna ska utvärderas och revideras under en temadag i maj.

Rektorn anger vidare vid intervju att skolan genomför olika temadagar som handlar om drogprevention, etik och moral. Vid intervjuer med representanter från elevhälsan, lärarna och rektorn framkommer att en temadag om "Etik och moral" ska genomföras i maj månad. Dagen är planerad av elevhälsan och personal vid närliggande fritidsgård och ska genomföras med hjälp av lärarna.

Rektorn uppger även att eleverna vid språkintruktionsprogrammet är spridda i skolans lokaler för att främja integrationen och att flick- och pojkgrupper bildas vid behov. Vidare anger rektorn att arbetet med normer och värden är en viktig del av det dagliga arbetet då problem kring värden och normer uppstår.

Åtgärdande arbete

Vid intervju med elevhälsans representanter framkommer att elevhälsan önskar samla all kompetens som finns kring eleverna vid språkin introduktionsprogrammet och även skapa ett nätverk med Barn- och ungdomspsykiatri.

Eleverna uppger vid intervjuer att de vet var elevhälsan finns men att de inte haft behov av att söka upp någon i elevhälsan.

Elevhälsans samarbete med skolans personal

Enligt rektorn är frågor kring språkin introduktionsprogrammet och övriga introduktionsprogram prioriterade vid ledningsgruppsmöten och rektorn har också uppmanat lärare att inkomma med förslag som kan öka integrationen på skolan. Skolan har ett så kallat Elevforum där lärare, specialpedagog, kurator och studie- och yrkesvägledare träffas regelbundet för att diskutera situationen för eleverna vid språkin introduktionsprogrammet.

Lärare och representanter från elevhälsan uppger vid intervju att det finns behov av att utveckla detta samarbete genom exempelvis området "livskunskap" och en tätare kontakt med skolsköterska, men att det är svårt att finna tid för nya uppgifter för närvarande. Dessutom finns det, enligt lärarna behov av ett förstärkt kuratorssamarbete kring eleverna vid språkin introduktionsprogrammet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att elevhälsans hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete inte fullt ut bedrivs i nära samarbete med skolenhetens övriga personal.

Eleverna har inte i tillräckligt omfattning tillgång till alla kompetenser inom elevhälsan. Detta gäller skolsköterska, kurator och psykolog.

Därmed omfattas eleverna inte heller av elevhälsans hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande i tillräcklig utsträckning. Till följd av detta finns det inte fungerande former för samarbete mellan elevhälsan och skolans övriga personal.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om elevernas utbildningsbehov på språkin introduktion tillgodoses, och om eleverna på detta program får stöd och vägledning under sin utbildning och inför fortsatta studier och yrkesliv.

För att uppfylla detta syfte ska följande frågeställningar besvaras:

- 1) Utformas utbildningen så att den är flexibel och anpassas efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, med avseende på studietakt, omfattning och innehåll?

- 2) Får eleverna studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval?
- 3) Bedriver elevhälsan ett hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete i nära samarbete med skolans övriga personal?

Metod och material

Granskningsdesignen utgår från två elevers skolsituation på språkintruktionsprogrammet. Information till granskningen samlas in genom dokumentstudier i form av verksamhetsredogörelse och annan dokumentation från skolenheten som belyser arbetet inom språkintruktionsprogrammet. Dokumentstudier kompletteras med intervjuer med elever, pedagoger, elevhälsa, handledare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representanter för huvudmannen.

Skolinspektionen har inför granskningsbesöket begärt att få ta del av den dokumentation som finns kring eleverna i form av plan för utbildningen, individuell studieplan samt underlag av bedömningar av elevens kunskaper för upprättande av planen samt elevernas schema. Skolinspektionen har också begärt få in dokumentation av gymnasieenhetens systematiska kvalitetsarbete avseende språkintruktionsprogrammet samt eventuell information avseende språkinformationsprogrammet på skolan som kan vara av vikt för granskningen.